

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐาน

เพื่อให้มองเห็นถึงลักษณะโดยทั่วไปทางด้านสภาพพื้นฐาน โดยรวม ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้อาวุโส ผู้ทรงความรู้ของชุมชน เพื่อให้การศึกษาดำเนินไปอย่างถูกต้องผู้ศึกษาได้จำแนกออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

ส่วนที่ 2 แนวคิดและบทบาทพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอแม่ใจเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดพะเยาตั้งอยู่ที่พิกัด 860890 โดยอยู่ห่างจากจังหวัดพะเยาไปทางทิศเหนือเป็นระยะทาง 24 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ประมาณ 759 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับอำเภอพานและอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันออก ติดกับอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา และอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันตก ติดกับอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ทิศใต้ ติดกับอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

2. ขนาด

อำเภอแม่ใจ มีพื้นที่ประมาณ 295.4 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 184,625 ไร่ บริเวณตอนกลางมีที่ราบขนาดใหญ่ เรียกว่า หนองเล็งทราย ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 5,559 ไร่ มีป่าแม่ปืม เนื้อที่ 31,000 ไร่ และป่าดงประดู่ แม่พุง แม่सान และแม่ลาวฝั่งขวาอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งแบ่งขนาดเป็นรายตำบล ดังนี้

ตำบล	พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	จำนวนหมู่บ้าน
1. แม่ใจ	17.92	10
2. ศรีถ้อย	65.82	13
3. แม่สุก	44.25	10
4. บ้านเหล่า	98.05	14
5. ป่าแฝก	31.41	10
6. เจริญราษฎร์	38	8
รวม 6 ตำบล	295.4	65

3. ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอแม่ใจมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มระหว่างภูเขา เหมาะแก่การเกษตร พื้นที่บางส่วนเป็นทิวเขา อาณาบริเวณเป็นภูเขาสูงใหญ่และยาวมาจากพื้นที่อำเภออื่นขนานพื้นที่ทั้งสองด้าน ด้านทิศตะวันออก เรียกว่า “เทือกเขาค้อวัน” ด้านทิศตะวันตก เรียกว่า “เทือกเขาจองเลื่อนและดอยหลวง” ลันเขาทั้งสองด้านแบ่งอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดอื่น ทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก มีป่าไม้เบญจพรรณปกคลุมเชิงเขาทั่วไป ตำบลที่มีป่าไม้หนาแน่น ได้แก่ ตำบลบ้านเหล่า ตำบลศรีถ้อย และตำบลแม่สุก มีไม้ที่สำคัญหลายชนิด เช่น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้เหียง ไม้ยาง ฯลฯ

4. ลักษณะภูมิอากาศ

เนื่องจากอำเภอแม่ใจ ตั้งอยู่บนพื้นที่เกือบสูงสุดของประเทศไทย ในช่วงฤดูหนาวจึงหนาวมาก ฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ฤดูร้อน อากาศในช่วงเวลากลางวันร้อนอบอ้าว แต่เวลากลางคืนอากาศค่อนข้างหนาวเย็น และแห้งแล้งในเดือนเมษายน อุณหภูมิโดยเฉลี่ย ต่ำสุด 13.4 องศาเซลเซียส สูงสุด 36.2 องศาเซลเซียส ช่วงระยะเวลาฤดูต่างๆ มีดังนี้

ฤดูร้อน	เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน
ฤดูฝน	เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ถึงเดือนตุลาคม
ฤดูหนาว	เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์

5. ทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติของอำเภอแม่ใจถูกถูกรุกและทำลายไปเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้ความต้องการใช้ทรัพยากรเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ระมัดระวัง ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดจึงค่อยๆลดลงไป

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีปัญหาถูกบุกรุกทำลายมากที่สุด ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาลงมือได้ สำหรับทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอแม่ใจ มีดังนี้

5.1 ทรัพยากรดิน พื้นที่ของอำเภอแม่ใจทั้งหมดมีจำนวน 184,625 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร จำนวน 68,756 ไร่ พื้นที่ถือครองเพื่อที่อยู่อาศัย จำนวน 22,494 ไร่ สำหรับลักษณะที่ดิน ของอำเภอแม่ใจ มีลักษณะเป็นพื้นที่ภูเขาถึงร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งหมด รองลงมาได้แก่กลุ่มดินนา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 25 กลุ่มดินไร่ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 20 กลุ่มดินต้นครอบครัว ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 15 และกลุ่มดินคละครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 5

5.2 ทรัพยากรป่าไม้ ลักษณะพื้นที่ป่าไม้ของอำเภอแม่ใจ เป็นพื้นที่ป่า 158.94 ตารางกิโลเมตร ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ป่ามีอาณาเขตต่อเนื่องกับพื้นที่ของอำเภอปาน อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย โดยปัจจุบันอำเภอแม่ใจ มีพื้นที่ที่ได้กำหนดให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 3 แห่ง คือ

5.2.1 ป่าแม่ปืม-ป่าคงประดู่ มีเนื้อที่ประมาณ 31,000 ไร่ (อยู่ในเขต อ.แม่ใจ)

5.2.2 ป่าแม่ปืม-แม่พุง มีเนื้อที่ จำนวน 169,087 ไร่ (อยู่ในเขต อ.แม่ใจ และ อ.พาน อ.ป่าแดด จ.เชียงราย)

5.2.3 ป่าแม่ลาวฝั่งขวา - ป่าแม่ส้าน - ป่าแม่ใจ เนื้อที่ จำนวน 170,625 ไร่ (อยู่ในเขต อ.แม่ใจ อ.พาน จ.เชียงราย)

ทรัพยากรป่าไม้ ยังคงประสบปัญหาการบุกรุก การลักลอบทำลายโดยราษฎรและนายทุนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งหน่วยงานราชการยังขาดแคลนกำลังเจ้าหน้าที่และงบประมาณในการดำเนินงานเพื่อปราบปรามให้ปัญหาดังกล่าวหมดไปได้

5.3 ทรัพยากรน้ำ

อำเภอแม่ใจมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ ลำน้ำแม่ปืม ลำน้ำป่าแฝก ลำน้ำแม่เย็น ลำน้ำแม่ใจ ลำน้ำแม่สุก ลำน้ำแม่จัว นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ คือ “หนองเล็งทราย” ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกว๊านพะเยา ในเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา และจากการสำรวจพบว่า เดิมมีพื้นที่กว่า 6,700 ไร่ แต่ปัจจุบันถูกบุกรุกทำลายทำให้มีพื้นที่หนองเล็งทราย เหลือเพียง 5,559 ไร่

สำหรับแหล่งน้ำที่ได้จัดสร้างขึ้นได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยแม่เย็น อ่างเก็บน้ำห้วยป่าแฝก อ่างเก็บน้ำห้วยคอกหมู อ่างเก็บน้ำห้วยแม่สุก (ซึ่งได้รับรางวัลชมเชย จากการประกวดแหล่งน้ำดีเด่นภาคเหนือ เมื่อปี พ.ศ.2531) อ่างเก็บน้ำห้วยชมพู (ได้รับรางวัลแหล่งน้ำดีเด่นภาคเหนือ เมื่อปี พ.ศ. 2530) อ่างเก็บน้ำห้วยต้นยาง (ได้รับรางวัลที่ 3 ระดับภาคเหนือ ซึ่งอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 4 ตำบลห้วย

เจริญราษฎร์ เมื่อปี พ.ศ. 2535) โดยอ่างเก็บน้ำทั้ง 5 แห่ง สามารถส่งน้ำให้แก่พื้นที่การเกษตรในฤดูฝนได้จำนวน 54,800 ไร่ ในฤดูแล้ง จำนวน 27,200 ไร่

6. ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม

ศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรม เป็นสิ่งสำคัญที่มีอยู่กับสังคมหรือชุมชน ตั้งแต่สมัยโบราณ เนื่องจากเป็นเครื่องสร้างขวัญ และกำลังใจของมนุษย์ให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคอันตราย ภัยจากน้ำมือมนุษย์ด้วยกันเอง ตลอดจนภัยและปรากฏการจากธรรมชาติ ในสังคมหนึ่งๆ จึงยอมรับนับถือในความเชื่อลัทธิศาสนาที่เหมือนกัน เพราะมีแนวคิด ระเบียบ และหลักเกณฑ์ ศีลธรรม จะช่วยเป็นเครื่องกำหนดให้คนในท้องถิ่นนั้นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ประชาชนในอำเภอแม่ใจ ก็เช่นเดียวกัน

ด้านศาสนาประชาชนในอำเภอแม่ใจนับถือพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ มีวัดจำนวน 31 วัด แยกเป็นวัดที่มีวิสุงคามสีมา จำนวน 30 วัด สำนักสงฆ์ 1 แห่ง

วัดในเขตการปกครองของอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา แบ่งออกเป็น 6 ตำบล คือ

1. ตำบลศรีถ้อย มีจำนวน 5 วัด ได้แก่
 - 1.1 วัดโพธาราม
 - 1.2 วัดศรีบุญเรือง
 - 1.3 วัดศรีบุญชุม
 - 1.4 วัดฝายหิน
 - 1.5 วัดศรีมา
2. ตำบลแม่ใจ มีจำนวน 5 วัด ได้แก่
 - 2.1 วัดศรีสุพรรณ
 - 2.2 วัดศรีดอนตัน
 - 2.3 วัดศรีบังวัน
 - 2.4 วัดเหล่าธาตุ
 - 2.5 วัดศรีดอนมูล
3. ตำบลบ้านเหล่า มีจำนวน 5 วัด ได้แก่
 - 3.1 วัดดงอินตา
 - 3.2 วัดประทุมทอง
 - 3.3 วัดพระธาตุจ๋าม่วง

- 3.4 วัดสันกำแพง
- 3.5 วัดดงบุญนาคน
- 4. ตำบลแม่สุก มีจำนวน 5 วัด ได้แก่
 - 4.1 วัดแม่สุก
 - 4.2 วัดแม่สุกธาตุ
 - 4.3 วัดตาลถ้อย
 - 4.4 วัดปิ่นเงิน
 - 4.5 วัดศรีดอนแก้ว
- 5. ตำบลเจริญราษฎร์ มีจำนวน 5 วัด และ 1 สำนักสงฆ์ ได้แก่
 - 5.1 วัดศรีเกิด
 - 5.2 วัดป่าม่วง
 - 5.3 วัดสันสลี
 - 5.4 วัดพระธาตุมุงเมือง
 - 5.5 วัดสันดอนแก้ว
 - 5.6 สำนักปฏิบัติธรรมพิจิตรพัฒนา
- 6. ตำบลป่าแฝก มีจำนวน 5 วัด ได้แก่
 - 6.1 วัดป่าแฝกเหนือ
 - 6.2 วัดป่าแฝกกลาง
 - 6.3 วัดป่าแฝกใต้
 - 6.4 วัดแม่เย็นใต้
 - 6.5 วัดหนองสระ

ความเชื่อและค่านิยมพิธีกรรม เป็นสิ่งที่ประชาชนในอำเภอแม่ใจ ยึดถือปฏิบัติตามความเข้าใจ ความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาโดยไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าเกิดขึ้นเมื่อใด สมัยใดแต่ก็ยังมี การปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยยึดหลักของพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เพื่อจะทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์เป็นมติของสังคมที่ใช้ในการปกครอง การยึดหลักความสามัคคีปรองดองต่อกัน รวมทั้งการสร้างขวัญกำลังใจให้คนในชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้ก็ยังมียุทธกรรมอื่นๆ ที่มักใช้ควบคู่กันมาโดยตลอด กล่าวคือ พิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ทางไสยศาสตร์ หมอผี และผีประจำตระกูล เป็นต้น โดยแยกออกเป็นพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ ดังนี้

ก. พิธีกรรมทางพราหมณ์ ได้แก่ การสู่ขวัญนาค สู่ขวัญคนป่วย เพื่อให้หายจากการเจ็บป่วย สู่ขวัญข้าว สู่ขวัญควาย สู่ขวัญผู้ใหญ่ หรือบุคคลที่ยกย่องนับถือ เป็นต้น

ข. การดูฤกษ์ยาม เช่น สร้างบ้าน สร้างเมือง พิธีมงคลสมรส การทำบุญต่างๆ พิธีขึ้นบ้านใหม่ หรือการทำมาค้าขาย เป็นต้น

ค. โสยศาสตร์ เช่น การเรียกคาถาอาคม การทำน้ำมันต์ การปลุกเสกต่างๆ การรักษาผู้ป่วยจากโรคต่างๆ การถอนพิษสัตว์ เป็นต้น

ง. หมอผี เป็นผู้นำที่ประชาชนหรือกลุ่มเครือญาติ ยกย่องให้เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มญาติที่เป็นกลุ่มหรือวงศ์ตระกูลเดียวกัน จะนับถือผีประจำตระกูลที่ปู่ ย่า ตา ยาย ลูกหลาน ที่เป็นญาติเดียวกันสร้างกฎเกณฑ์ที่จะทำให้เกิดรักใคร่ปรองดองกัน เมื่อครบปี วันเวลาที่กำหนดไว้ หรือหากต้องการให้ผีประจำตระกูลช่วยเหลือ ก็จะทำการเช่นไหว้ตามที่ได้กำหนดไว้

สำหรับพิธีกรรมตามความเชื่อที่ประชาชนในอำเภอแม่ใจ ได้ยึดถือและปฏิบัติต่อกันมา มีดังต่อไปนี้

1. พิธีสืบชะตา ได้แก่ สืบชะตาคน, สืบชะตาบ้าน, สืบชะตาเมือง, สืบชะตาแม่น้ำ
2. พิธีบวชต้นไม้
3. ความเชื่อเรื่องผี
 - 3.1 การเลี้ยงผีหนองเล็งทราย
 - 3.2 การบวงสรวงเจ้าพ่อหลวงคำแดง
 - 3.3 การเลี้ยงผีปู่ย่า
 - 3.4 ผีหม้อน้ำ หรือการแกว่งข้าว
4. ความเชื่อเรื่องผีของชาวไทยภูเขา
5. ความเชื่อโดยทั่วไป

5.1 การสู่ขวัญ กระทำเมื่อบุคคลหายจากเจ็บป่วย โดยจัดพานบายศรีขนาดใหญ่ หรือเล็กตามแต่ฐานะของผู้เจ็บป่วย ประกอบด้วยดอกไม้ขมนมเนยอาหารผลไม้ เมื่อผู้ประกอบพิธีกระทำการสู่ขวัญผู้เจ็บป่วยรายใดเรียบร้อยแล้วก็จะยกพานบายศรีสู่ขวัญไปด้วย

5.2 การเรียกขวัญ กระทำเมื่อเด็ก ๆ ได้รับการกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจ ตกใจจากที่หนึ่งทีใดหรือกรณีเจ็บป่วย ที่เชื่อว่าทำให้ขวัญตกใจหนีออกจากตัวไป หรือทำเมื่อบวชลูกชาย หรือพิธีแต่งงาน กรณีที่เด็กตกใจจะไข้ แซะ (ภาชนะที่ใช้จับกุ่มหรือปลาทางภาคเหนือ) ไปดักขวัญคืนกลับมาจากสถานที่เกิดเหตุ แล้วเชิญขวัญมาในขันพร้อมบายศรี หรือพิธีแต่งงานซึ่งคำเรียก

ขวัญนั้นจะเป็นคำที่สุภาพ อ่อนโยนหมอบขวัญจะร้ายได้อย่างไรเพราะมาก ขึ้นตอนสุดท้าย คือ การผูกข้อมือด้วยค้ายขาวบริสุทธิ์เป็นอันเสร็จพิธี

5.3 ขึ้นท้าวทั้งสี่ คือ การถวายเครื่องสังเวททั่วทุกทิศ โลกบาล เทพดาอารักษ์ และแม่พระธรณี เป็นธรรมเนียมปลุกย่อยที่จัดขึ้นเป็นส่วนประกอบทุกครั้งเมื่อมีการทำบุญใหญ่ เช่น ปอยหลวง ปอยน้อย ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

5.4 ส่งแถน เป็นพิธีถวายเครื่องเช่นสรวงบูชาต่างๆ แถน ซึ่งเรียกว่า ปู่แถนย่าแถน คือเทพเจ้าองค์หนึ่ง ซึ่งส่งให้บุคคลแต่ละคนมาเกิดคนแต่ละคนจะมีปู่แถนย่าแถนต่างกันแล้วแต่ปีเกิด เช่น คนเกิดปีระกา (ปีมะเมีย) ย่าแถนชื่อ นางหน่อฟ้าธิดา คนเกิดปีเมียด (ปีมะแม) ย่าแถนชื่อ นางอุทายะ เป็นต้น แถนแต่ละองค์มีชื่อต่างกันไป ผู้ส่งแถนจะต้องจัดให้ตรงกับที่ปู่แถนย่าแถนของตนต้องการ พิธีส่งแถนจะจัดทำเมื่อมีคนเจ็บป่วยรักษาด้วยยาไม่หาย หรือทำเพื่อสะเดาะเคราะห์ โดยจะไปเชิญหนาน (ทิด) หมอผู้มีความชำนาญทางไสยศาสตร์มาทำพิธีที่บ้าน

5.5 ปล่อยโคมลอย เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่ประชาชนสร้างโคมสำหรับจุดไฟให้ควันเข้าไปภายในให้โคมที่สร้างขึ้นลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า เพื่อให้ผู้ที่ปล่อยอธิษฐานนำมาเอาสิ่งที่ไม่ดีไม่งามที่ตนได้กระทำขึ้น หรือโรคภัยไข้เจ็บที่จะเกิดขึ้นสำหรับตนเอง ญาติพี่น้อง หรือบุคคลที่รักไม่ให้เกิดเหตุภัยอันตรายต่างๆ ให้สูญหายไปบนท้องฟ้า ส่วนใหญ่มักจะปล่อยโคมลอยกันในเดือนยี่เป็ง (เดือนพฤศจิกายน)

5.6 การส่งเคราะห์ เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่ปฏิบัติสืบกันมา โดยเชื่อว่าผู้ที่มักจะได้รับภัยอันตรายอยู่เป็นประจำ หรือเจ็บป่วย เป็นไข้อยู่บ่อย ๆ ทำอะไรมักจะไม่ประสบความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า มักจะเรียกผู้ที่มีลักษณะเช่นนี้ว่า เป็นผู้ที่มีเคราะห์ การประกอบพิธีจะมีองค์ประกอบต่างๆ มากมาย โดยมี “หมอส่งเคราะห์” ประกอบพิธีส่งเคราะห์ สิ่งที่ไม่ดีงามให้ออกไป และจะทำให้ผู้ที่มีเคราะห์นั้นหมดเคราะห์แล้วจะเจริญก้าวหน้าและมีความสุขต่อไป

ส่วนที่ 2 แนวคิดและบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ

เป็นการนำเสนอแนวคิดรูปแบบการดำเนินงานของพระสงฆ์ เป็นกรณีศึกษา 4 รูป คือ

1. ท่านพระครูมานัสทีพิทักษ์ (อคฺคฺปนฺญโณ) รักษาการรองเจ้าคณะจังหวัดพะเยารูปที่ 2 เจ้าคณะอำเภอแม่ใจจังหวัดพะเยา และเจ้าอาวาสวัดโพธาราม ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ป่าต้นน้ำของพระสงฆ์ ในจังหวัดพะเยา
2. ท่านพระครูสุธรรมมุนี (ศรีมูล มุตฺติริ) รองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา รูปที่ 1 อธิบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เจ้าอาวาสวัดศรีอุโมงค์คำ อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา
3. พระครูศรีวรพินิจ (พ.ม.สมคิด คมภีรญาโณ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา
4. ท่านพระครูพิพิธสุตาภรณ์ (ธีรวิโต) เจ้าคณะตำบลบ้านเหล่า เจ้าอาวาสวัดคงอินตา ตำบลบ้านเหล่า อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

ในการสัมภาษณ์พระสงฆ์ แต่ละรูปได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

1) พระครูมานัสทีพิทักษ์ (2545)

พระครูมานัสทีพิทักษ์ ชื่อเดิม ศรีเหลา นามสกุลจีจูด มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านเลขที่ 35 หมู่ 4 ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา อายุ 55 ปี สำหรับการศึกษากลับมาจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่ออายุครบจบในปี พ.ศ.2510 ได้อุปสมบท ณ วัดโพธาราม ที่บ้านเกิด การศึกษาทางพุทธศาสนา สอบได้นักธรรมชั้นเอก และเรียนอภิธรรม สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรแพทย์แผนโบราณ ตำแหน่งปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธาราม ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา และรักษาการเจ้าคณะอำเภอแม่ใจ รองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา รูปที่ 2 ตำแหน่งพระครูสัญญาบัตรชั้นเอกท่านได้ให้แนวคิดด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก. แนวคิดด้านการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสภาพป่าไม้

พระครูมานัสทีพิทักษ์ มีความคิดในการที่จะรักษาป่าไม้และแม่น้ำมาเป็นเวลานาน ท่านมักจะพูดเสมอว่า “ถ้าชาวพะเยาไม่เห็นความสำคัญของการรักษาป่าชาวพะเยาก็จะไม่เห็นกวี้นพะเยา” ในทุกโอกาสที่ได้ไปเทศน์และปาฐกถาธรรม หรือในการพูดคุยสนทนากับศรัทธาสาธุชน

ทั่วไป แต่ก็ไม่มีผู้ให้ความสำคัญกับคำกล่าวนี้ แต่กลับต่อต้านด้วยการกล่าวหาว่า “การรักษาป่าและแม่น้ำไม่ใช่กิจของพระสงฆ์ เป็นเรื่องของชาวบ้าน พระสงฆ์องค์เจ้าไม่เกี่ยว” หลายครั้งจึงเกิดความขัดแย้งและการต่อต้านจากผู้ไม่เห็นด้วย แต่พระครูมานัสสีพิทักษ์ ก็ไม่ได้เลิกล้มแนวคิดและอุดมการณ์ของตนเองในการที่จะรักษาป่าไม้ และแม่น้ำให้มีสภาพคงอยู่อย่างเดิม ท่านได้เริ่มทำงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ และแม่น้ำอย่างจริงจังเป็นรูปธรรมใน พ.ศ. 2522 โดยได้ร่วมกับคณะศรัทธาสาธุชนชาวอำเภอแม่ใจ และอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดพะเยา รวมทั้งจังหวัดใกล้เคียง เช่น เชียงราย ลำปาง แพร่ น่าน เนื่องจากรับทราบถึงปัญหาความทุกข์ยากลำบากของพี่น้องชาวอำเภอแม่ใจที่ต้องประสบกับภาวะฝนแล้ง จนไม่สามารถทำไร่ ทำนา และทำสวนได้ ทั้งยังต้องต่อสู้กับนายทุน ซึ่งเป็นผู้ทำลายป่าที่ถูกกฎหมาย โดยรูปแบบของการทำสัมปทานป่าไม้ ดังนั้นท่านจึงมีแนวคิดที่จะประยุกต์ใช้พิธีกรรมทางศาสนาเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้และแม่น้ำ ให้คงสภาพอยู่ถึงรุ่นลูก รุ่นหลานต่อไป

ข. ที่มาของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ

จุดเริ่มต้นบทบาทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติของท่านพระครูมานัสสีพิทักษ์ (2534) เริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจังในปี พ.ศ.2526 มีเหตุการณ์คือ ในคืนวันที่ 19 มิถุนายน 2526 ท่านพระครูมานัสสีพิทักษ์ ทราบข่าวว่าจะมีการประชุมเรื่องการทำชาวบ้านจะเดินขบวนขับไล่พระพุทธรูปในวัดบ้านดงอินตา เพราะชาวบ้านเชื่อว่า พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระอโศก นางแล้ง เป็นสาเหตุทำให้ฝนไม่ตก เป็นกาลีสืบกาลีสืบเมือง และในวันที่ 21 มิถุนายน 2526 เวลา 10.00 น. ท่านพระครูมานัสสี พิบัติศาสนกิจที่จังหวัดพะเยา ในช่วงนั้นได้มีราษฎรบ้านห้วยบง บ้านดงเวียง บ้านร่องคด บ้านสันปูเลย และอีกหลายๆ หมู่บ้าน ในเขตอำเภอพาน สมทบด้วยราษฎรบ้านหนองสระ และบ้านดงบุญนาค ในอำเภอแม่ใจ (แต่ละบ้านไม่ได้มาครบกันทุกคน) จำนวนมาก ได้พากันมาเดินขบวนขับไล่พระพุทธรูป สร้างความวุ่นวาย ปุกป็น ไล่ร้าย ทำลาย บุกรุก คูหมิ่น ก้าวร้าวเหยียบย่ำ และทำอนาจารพระพุทธรูปโดยแสดงอาการไม่เคารพต่อพระพุทธรูป ในเวลานั้นชาวบ้านดงอินตา ก็ไม่รู้ตัวมาก่อนว่าจะมีผู้อื่นมา บุกรุกทำลายและปล้นศาสนา ต่างก็ไปทำไร่ ทำสวนกันส่วนใหญ่จะเหลือไว้เพียงพวกเด็ก ๆ และ คนชรา ในเวลานั้นท่านพระครูมานัสสี ยังปฏิบัติกิจอยู่ที่จังหวัดพะเยา เมื่อได้รับทราบข่าวก็รีบเดินทางกลับมาที่อำเภอแม่ใจทันที โดยได้เข้าสอบถามถึงเรื่องดังกล่าวที่ว่าทำอำเภอแม่ใจ ท่านนายอำเภอจึงได้เข้าไปเจรจาไกล่เกลี่ย โดยนายอำเภอรับปากว่า ถ้าชาวบ้านดงอินตายอมให้นำเอาพระพุทธรูปออกไปก็จะนำพระพุทธรูปออกจากวัดดงอินตาโดยทางอำเภอจะนำออกภายใน 7 วัน แต่หากชาวบ้านดงอินตาไม่ยินยอมให้นำพระพุทธรูปออกไปก็ไม่ว่าจะทำอย่างไร เพราะพระพุทธรูปเป็นสมบัติของพี่น้องชาวบ้านดงอินตา

ในคืนนั้นท่านพระครูได้ขอกำลังตำรวจไปพร้อมกับท่านเพื่อเข้าไปวัดบ้านคงอินตา และได้ขอให้เจ้าอาวาสและผู้ใหญ่บ้านเปิดเครื่องขยายเสียงประกาศให้ชาวบ้านมาประชุมกันที่วัด พอตีชาวบ้านได้มีการเตรียมตัวกันอยู่แล้ว เมื่อได้ยินเสียงประกาศจากทางวัด จึงพากันมาจนแน่นวิหาร เพื่อฟังมติในที่ประชุม ปรากฏว่ามีชาวบ้านส่วนหนึ่ง ยินยอมแต่อีกส่วนหนึ่ง ไม่ยินยอม และจะขอกปกป้องพระพุทธรูปด้วยชีวิต

ผลสรุปก็คือชาวบ้านบ้านคงอินตาส່วนมาก ไม่ยินยอมให้ย้ายพระพุทธรูปและพร้อมจะปกป้องพระพุทธรูปด้วยชีวิต

วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2526 เวลาประมาณ 19.00 น. พระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตสุทริโสภณ (พระธรรมวิมลโมลี) เจ้าคณะจังหวัดพะเยาในสมัยนั้น พระอาจารย์อมร ยสินทรโร (พระครูปลัดวิมลสิริวัฒน์) ได้มาชวนท่านพระครูมานัสฯ และกำนันอ้าย จินะวรรณ กำนันตำบลบ้านเหล่า เพื่อเข้าไปเยี่ยมเยือนชาวบ้านในคืนนั้นพระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตสุทริโสภณ และพระอาจารย์อมร (พระครูปลัดวิมลสิริวัฒน์) ก็ได้ให้โอวาทและกำลังใจ แก่พี่น้องบ้านคงอินตา ทำให้พี่น้องชาวบ้านคงอินตา มีขวัญกำลังใจดีขึ้น

จากเรื่องพระพุทธรูปที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นพระอืบางนางแล้งของวัดคงอินตาดือเป็นประกายไฟดวงแรกที่จุดประกายขึ้นในดวงใจของท่านพระครูมานัสฯ จากจุดนี้เองทำให้ท่านออกมาแสดงบทบาทของพระอนุรักษ์อย่างเต็มตัว ท่านคิดว่าจำเป็นจะต้องสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชาวบ้าน โดยท่านได้แสดงธรรมผสมผสานไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการรักษาป่าไม้ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เมื่อมีโอกาสท่านพระครูมานัสฯ จะพาชาวบ้านขึ้นไปบนภูเขาเพื่อไปดูการตัดไม้ทำลายป่าของนายทุนบ้าง (การสัมปทานป่า) บางครั้งท่านก็จะพาชาวบ้านไปดูต้นน้ำลำธาร เพื่อเปรียบเทียบสภาพอดีตกับปัจจุบัน ซึ่งมีความแตกต่างกันมาก ท่านพระครูมานัสฯ ได้ทำแผ่นสไลด์ฉายให้ชาวบ้านดูเปรียบเทียบระหว่างป่าที่ถูกทำลายกับป่าที่ชาวบ้านช่วยกันรักษาให้คงอยู่อุดมสมบูรณ์ ตลอดถึงพาไปเที่ยวดูความแตกต่างความเป็นอยู่ การทำการเกษตรแตกต่างกันมาก หลังจากนั้นชาวบ้านก็เริ่มยอมรับความจริง เข้าใจและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าในชุมชน (ภาพประกอบชุดที่ 1)

ดวงไฟดวงที่สอง เริ่มจุดขึ้นมาในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 ที่ชาวบ้านได้มาบอกท่านพระครูมานัสฯ บริษัทเชียงรายค้าไม้ได้ให้คนเข้าไปสำรวจตัดไม้เพื่อเตรียมที่จะตัด ซึ่งป่าแควนั้นเป็นป่าต้นน้ำลำธาร และบริษัทเชียงรายค้าไม้ ได้การสัมปทานตามหนังสืออนุญาตให้สัมปทาน ฉบับที่ 170/2516 ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2516 โครงการไม้กระยาเลยแม่ปืม แม่พุง (ชร.12) ระยะเวลาสัมปทาน 30 ปี ซึ่งจะสิ้นสุด พ.ศ.2546 รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 แปลง สำหรับแปลงที่อยู่ใกล้ตำบลศรีถ้อย และตำบลป่าแฝก เป็นแปลงที่ 10 ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ การทำไม้ทาง

บริษัทเชียงรายค้าไม้จะทำแปลง 2 รอบคือทั้งช่วงระยะ 10-15 ปี กลับมาตัดไม้แปลงต่อไป และทางโรงบ่มในยาที่จะเหมาะทำต่อคือชุดคอกไม้ไปทำเชื้อเพลิงบ่มในยา ทางรัฐบาลเก็บภาษีจากบริษัทเชียงรายค้าไม้เพียงตันละ 20 บาท (ไม้กระยาเลย) เมื่อชาวบ้านได้บอกกับท่านพระครูมานัสฯ ท่านก็ขอร้องให้ท่านไปพูดกับทางบริษัทเชียงรายค้าไม้ ขอให้หยุดการตัดไม้ไว้ก่อนและท่านพระครูมานัสฯ ได้ประชุมเจ้าอาวาสในเขตตำบลศรีถ้อยทุกวันพร้อมกับชาวบ้าน ในที่ประชุมเห็นเป็นเสียงเดียวกันว่า ให้ทำหนังสือขยับยั้งการสัมปทานป่า พร้อมกันนั้นก็ตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าขึ้น เพื่อเป็นแนวร่วมการขยับยั้งการสัมปทานป่า ท่านพระครูมานัสฯ ได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังหน่วยงานของรัฐฯ ที่มีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับป่าไม้ทุกหน่วยงาน แต่คำตอบที่ได้รับเหมือนกันหมดคือ “รัฐบาลให้สัมปทานป่าไปแล้วไม่สามารถจะยกเลิกการสัมปทานป่าได้” ใน พ.ศ.2530 ทางบริษัทเชียงรายค้าไม้ ก็ส่งคนงานเข้าไปตัดไม้อีกครั้ง ชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ ได้มาบอกท่านพระครูมานัสฯ ให้ช่วยเจรจาขอให้คนงานที่เข้าไปตัดไม้ออกจากป่า ก่อนที่จะเกิดเรื่องกับชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ ซึ่งชาวบ้านในตอนนั้นพร้อมที่จะปกป้องด้วยชีวิต ท่านพระครูมานัสฯ เห็นชาวบ้านตั้งใจจริงจึงนัดประชุมคณะกรรมการสภาตำบล มติให้ที่ประชุม เห็นพร้อมกันขอให้พวกตัดไม้หยุดการตัดไม้ที่ตัดมาแล้วประมาณ 200-300 ต้น ในช่วงแรกพวกตัดไม้ยอมออกจากป่า ท่านพระครูมานัสฯ ต้องใช้กุศโลบาย หลายอย่าง พวกตัดไม้จึงหยุดการตัดไม้และยอมออกจากป่าชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ได้ทำการปิดป่า ห้ามรถทุกชนิดผ่านเข้าป่า และผลัดเปลี่ยนกันเข้าเวรยามรักษาป่า ท่านพระครูมานัสฯ จึงใช้วิธีการหลายรูปแบบที่จะรักษาป่าไว้ โดยท่านได้ประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนา คือพิธีสืบชะตาแม่น้ำและการบวชต้นไม้ และให้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดอบรม การเทศนาบรรยาย การจัดทำสื่อเผยแพร่เพื่อให้ชาวบ้าน ได้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าไม้และต้นน้ำลำธาร ในปี พ.ศ.2530 น้ำในลำน้ำแม่ใจแห้งขอด ท่านจึงได้ประยุกต์พิธีกรรมทางภาคเหนือมาใช้ กล่าวคือ พิธีสืบชะตาโดยท่านพระครูมานัสฯ ได้ปรึกษากับผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านจึงได้จัดพิธีกรรมสืบชะตาแม่น้ำขึ้น ซึ่งประยุกต์มาจากการสืบชะตาหมู่บ้านและสืบชะตาคน ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติภาระกิจทางจิตวิทยาอย่างหนึ่ง เพื่อให้ชาวบ้านเห็นว่าพระสงฆ์ยังเป็นสิ่งที่พึ่งทางใจได้ เมื่อยามที่ชาวบ้านมีความทุกข์ยาก พระสงฆ์ก็ไม่ได้ทอดทิ้งชาวบ้าน (ภาพประกอบที่ 2)

“สืบชะตาแม่น้ำ” แบบพิธีสืบชะตาแม่น้ำเน้นพิธีกรรมที่ประยุกต์ขึ้นมาจากพิธีสืบชะตาหมู่บ้านและสืบชะตาคน โดยมีไม้ 3 ท่อนมาประกอบด้วยกันคล้ายกระโจม ไม้ท่อนแรกเรียกว่า สะพานเงินสะพานทอง (ข้าวเงิน-ข้าวคำ) โดยไม้อีก 2 ท่อน ท่อนหนึ่งจะมีกิ่งไม้ก้ามปูหรือจำฉาเล็กๆ ตัดเป็นก่าเท่ากับอายุแม่น้ำ (โดยสมมติขึ้น) มัดติดปลายไม้ สำหรับท่อนสุดท้ายใช้เทียน รูป ดอกไม้ เมียงบุหรี่ปูผูกติด เมื่อตั้งเป็นสามขา จะปล่อยด้ายสีขาวห้อยลงมาจากจุดที่ไม้สามท่อนผูกรวมกันทางด้าน

บน เพื่อโยงไปหาสิ่งที่เราต้องการสืบชะตา ซึ่งมีคุณค่าและความหมายต่อชาวบ้าน ผลของการทำพิธีสืบชะตาแม่น้ำมีดังนี้

ประการแรก เมื่อชาวบ้านและชุมชนเคียดแค้น พระสงฆ์และผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านจะปรึกษาและช่วยกันแก้ไขปัญหา โดยอาศัยการประยุกต์ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาแก้ไขปัญหา

ประการที่สอง พิธีกรรมนี้สามารถเรียกขวัญและกำลังใจของชาวบ้านกลับคืนมา

ประการที่สาม พิธีกรรมนี้ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในหมู่คณะ

ประการสุดท้าย พิธีกรรมนี้ก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา เคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผีบ้าน (ผีดูแลรักษาหมู่บ้าน) เคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลแม่น้ำ

พิธีสืบชะตาแม่น้ำ ยังคงทำสืบเนื่องมาตลอดจนถึงปัจจุบันนี้ และมีผู้นำไปเป็นแบบอย่างปฏิบัติอย่างกว้างขวางในหลายพื้นที่ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ถ้าพระสงฆ์มีจริยธรรมดี (ศีล) มีความเป็นผู้นำทางจิตใจ (สมาธิ) โดยมีความรู้ (ปัญญา) แล้วย่อมมีอิทธิพลถึงระบบธรรมชาติทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ถ้าฝนไม่ตกหรือเกิดไฟไหม้ แม้กระทั่งเกิดอุทกภัยและทุพภิกขภัย ก็จะนิมนต์พระสงฆ์ไปเจริญพระพุทธมนต์ ถ้าพระภิกษุสงฆ์ทรงคุณธรรมดังกล่าวคือ ศีล สมาธิและปัญญา เชื่อว่าสามารถกลับร้ายให้เป็นดีได้ด้วย อำนาจพระพุทธคุณ พระธรรมคุณหรือศาสนธรรม ซึ่งสัมพันธ์กับธรรมชาติในการทำพิธีสืบชะตาแม่น้ำได้หลักที่สอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งที่เรามองเห็นแต่เราสัมผัสไม่รู้ เช่น ควันไฟ, หมอก, สิ่งที่เรามองไม่เห็นแต่สัมผัสรู้ เช่นลม อีกอย่างหนึ่งคือ สิ่งที่เราทั้งสัมผัสไม่ได้ และมองไม่เห็นเน้นความรู้สึกที่เราพบเห็น เช่นความเชื่อในอำนาจพุทธคุณ ซึ่งสัมพันธ์กับธรรมชาติ ในการทำพิธีสืบชะตาแม่น้ำได้หลักที่สอดคล้อง ท่านพระครูมานัสฯ บอกว่า สิ่งหนึ่งที่เรามองเห็นสัมผัสได้ อีกสิ่งหนึ่งเรามองไม่เห็นแต่สัมผัสได้ สิ่งนั้นคือเรายังไม่เห็น เพราะฉะนั้นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ย่อมมียอมเกิดขึ้น แล้วบันดาลให้เป็นไปตามที่เราปรารถนา และต้องการในสิ่งนั้นๆ พิธีสืบชะตาแม่น้ำสืบเนื่องมาโดยตลอดจนตราบเท่าปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีพิธีอีกพิธีหนึ่ง ที่ท่านพระครูมานัสฯ ได้ประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนาพุทธ มาใช้เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมนั่นก็คือพิธีบวชต้นไม้ ซึ่งเกิดจากความคิดของท่านพระครูมานัสฯ ที่ต้องการจะยับยั้งการลักลอบตัดไม้บริเวณป่าต้นน้ำ ท่านรำลึกถึงคำพูดของคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านที่เล่าให้ฟังว่า มีครั้งหนึ่งได้มีการตัดถนนหลวงผ่านหน้าวัดโพธาราม มีการตัดโค่นต้นศรีมหาโพธิ์หน้าวัดโดยคนงานของกรมทางหลวง ต่อมาคนเหล่านั้นก็ประสบเคราะห์กรรม ชาวบ้านต่างก็พูดกันว่าเป็นเพราะคนงานเหล่านั้นไปตัดต้นไม้ที่บวชแล้ว ท่านจึงเกิดแนวคิดในการจัด “พิธีบวชต้นไม้” ขึ้น (พระครูมานัสที่พิทักษ์, 2534)

ความเชื่อมั่นของท่านพระครูมานัสฯ ในแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้น สัมพันธ์กับจริยธรรมและความเป็นไปทั้งหมดของธรรมชาติแล้วนำมาประยุกต์ปฏิบัติตามมัชฌิมปฏิปทา อันได้แก่มรรคมีองค์ 8 เพื่อให้เกิดปัญญาอันเป็นแสงสว่าง และนำศักยภาพในตนมารับใช้สังคม สรรพสัตว์ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการลดความเห็นแก่ตัวลง

ค. ทำไมต้องบวชต้นไม้

เมื่อสภาพความแห้งแล้ง ผืนแผ่นดินแตกกระแหง ความอดอยากทุกข์ระทมเข้ามาทับถมพี่น้องชาวบ้านเมื่อไร ทำให้หัวใจของผู้ที่อยู่ร่วมสุขร่วมทุกข์กับพี่น้องชาวบ้าน ก็มีทุกข์ยิ่งเพียงนั้น “พระครูมานัสพิทักษ์” ก็ไม่พ้นสภาพนั้นเหมือนกัน คนบางมองในแง่ของพระว่าจะเป็นทุกข์อะไรกับเรื่องของชาวบ้าน แต่ถ้าเรามองในด้านเมตตาธรรมแล้วคงไม่พ้นกันแน่ ธรรมชาติและสรรพสิ่งใดๆ ในโลก เมื่ออยู่ร่วมกันแล้วธรรมชาติและสรรพสิ่งนั้นๆ จะอยู่กันแบบเกื้อกูลกัน ก็จะทำให้ประโยชน์เกิดขึ้นและเป็นที่พึ่งของสรรพสัตว์อื่นที่อยู่แวดล้อมตัวเอง ท่านพระครูมานัสฯ คิดอยู่เสมอว่า “วัดคือบ้าน งานคือชีวิต ศิษย์คือลูกหลาน ชาวบ้านคือญาติพี่น้อง” อะไรถึงทำให้เกิดภาวะความแห้งแล้งได้ สาเหตุก็คือการที่มนุษย์เราพากันตัดต้นไม้ทำลายป่ากันมาก จนทำให้ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์บางคนบางกลุ่มที่มุ่งจะกอบโกยผลประโยชน์เข้าสู่ตัว ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2522 เป็นต้นมา ท่านพระครูมานัสฯ จะใช้บทเทศน์ผสมผสานไปกับการอนุรักษ์ป่าไม้ซึ่งคุณบอกโทษให้ชาวบ้านได้รู้ได้เข้าใจ ถึงประโยชน์ของป่าไม้ ท่านพระครูมานัสฯ ได้ทำสไลด์ฉายให้ชาวบ้านได้ดูป่าไม้ที่คุณผสมบุรณเปรียบเทียบกับป่าไม้ที่ถูกทำลายเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่าง ท่านพระครูมานัสฯ พยายามหาวิธีการและมาตรการที่จะยับยั้งการตัดไม้ ในพื้นที่เขตต้นน้ำลำธาร แม่น้ำแม่ใจ ด้วยวิธีการหลายอย่าง เช่นการตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่า โดยการนำชาวบ้านที่มีความสำนึกคุณค่าของป่าไม้ให้รวมกลุ่มและรวมตัวกันขึ้น และได้ทำหนังสือร้องเรียนไปถึงหน่วยงานภาครัฐฯ แต่ได้รับคำตอบว่า “รัฐบาลให้สัมปทานไปแล้วไม่สามารถจะยกเลิกสัมปทานได้” ด้วยประการนี้เอง จึงทำให้เกิดวิธีการรูปแบบหนึ่งที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนได้อุบัติขึ้นมานั้นคือ “การบวชต้นไม้” พระท่านพระครูมานัสฯ คิดว่าไม่มี มาตรการใดอีกแล้วนอกจากพุทธานุภาพ ฆัมมานุภาพ และสังฆานุภาพ ที่จะยับยั้งการตัดไม้ทำลายป่าได้ ในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2532 ท่านพระครูมานัสฯ พร้อมกับพระสงฆ์ในตำบลศรีด้อย กลุ่มอนุรักษ์ป่าและชาวบ้านได้พากันเข้าไปในป่าในมือมีฟ้าเหลืองเพื่อเข้าไปทำพิธีบวชต้นไม้ “บวชป่า” ห่มสีเหลืองให้ผืนป่า ห่มศรัทธาในใจคน (ภาพประกอบที่ 3)

ง. ขั้นตอนแนวความคิดที่จะช่วยกันรักษาป่าไม้ คือ

1. ทำการออกสำรวจต้นไม้ที่จะทำพิธีบวงช โดยเลือกต้นไม้ขนาดใหญ่จะเป็นพญาไม้ได้
2. ประชุมเพื่อชี้แจงให้กลุ่มอนุรักษ์และชาวบ้านเข้าใจถึงพิธีกรรมการบวงชต้นไม้
3. สร้างศาลเพียงตาและเตรียมเครื่องสังเวย
4. หากคนที่มีเวทมนต์คาถา เพื่อจะได้เชิญผีป่า ผีเขา (ผีโป่งกะโล้ง)
5. เตรียมเครื่องสังเวยเจ้าป่า เจ้าเขา ซึ่งประกอบด้วยข้าวเหนียวสุก 1 ปั้น กล้วยสุก 1 ผล

และหมากคำ พลุคำ

6. เตรียมเครื่องบวงช ซึ่งประกอบด้วย ผ้าเหลือง ค้ายสายสิญจน์ บาตรน้ำมนต์และน้ำส้มป่อย สำหรับผ้าเหลืองใช้เท่ากับจำนวนต้นไม้ที่จะบวงช และให้เตรียมสร้างศาลเพียงตาเอาไว้ เพื่อให้รุกขเทวดาได้อยู่เฝ้าต้นไม้ เมื่อถึงวันบวงชคือวันที่ทำพิธีให้โยงค้ายสายสิญจน์ไปตามภูเขา หรือต้นไม้ โยงมายังจุดพิธีที่เราจัดสถานที่ซึ่งมีพระพุทธรูปตั้งเป็นประธาน หลังจากนิมนต์พระสงฆ์เรียบร้อยแล้วอาจารย์ (หมอเวทมนต์) ก็ทำพิธีเชิญ เทวดาอารักษ์ เจ้าป่า เจ้าเขา รับรู้และบอกให้ช่วยรักษา (ในเมื่อมีคนรักษาไม่ได้ ต้องให้ผีช่วยรักษา) ถ้าหากมีผู้ใดมาตัดไม้ทำลายป่า ขอให้เขาผู้นั้นมีอันเป็นไปต่างๆ โดยใช้หมาก พลุ บอกเจ้าป่าเจ้าเขาตามประเพณีทางเหนือ ต่อจากนั้นก็มีการไหว้พระสมათานศีล อาราธนาพระปริต พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เสร็จแล้วนิมนต์พระสงฆ์ช่วยห่มผ้าให้กับต้นไม้ พระสงฆ์อีกส่วนหนึ่งสวดชัยมงคลคาถา แล้วนำน้ำส้มป่อยประพรมตามต้นไม้ทั้งหลายทำการบวงชจึงถือว่าเสร็จพิธีการบวงชต้นไม้

หลังจากที่ท่านพระครูมานัสฯ พร้อมด้วยชาวบ้านตำบลศรีถ้อยได้ทำพิธีบวงชต้นไม้แล้วประมาณ 1 เดือน ก็ได้เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นกับพี่น้องชาวปักษ์ใต้ นั่นคือ ได้เกิดพายุฝนตกหนัก น้ำได้ท่วมทะเลาะในหลายอำเภอ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะหมู่บ้านกระทุง อำเภอพิปูน น้ำได้พัดเอาท่อนซุงที่ถูกตัดทิ้งไว้บนภูเขาไหลเข้ามาทับถมบ้านเรือน วัด และโรงเรียน สร้างความเสียหายเป็นอย่างมาก พ่อแม่ลูกต้องพลัดพรากจากกัน เหตุการณ์ที่เศร้าสลดเกิดขึ้น จึงทำให้รัฐบาลเริ่มให้ความสนใจในเรื่องของการตัดไม้ทำลายป่าและการร้องเรียนขอให้เพิกถอนสัมปทานป่าไม้

ต่อมาในต้นปี พ.ศ.2532 พ.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ประกาศยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศในจำนวนป่าที่ได้รับการสัมปทานนั้น ก็มีสัมปทานบัตร ฉบับที่ 107/2516 ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2516 โครงการไม้กระยาเลย แม่ปืม-แม่พุง (ขร.12) ก็ได้ถูกยกเลิกสัมปทานไปด้วยเช่นกัน (พระครูมานัสฯ พิศัย, 2538)

จากวันนั้นจนถึงวันนี้ ต้นไม้ที่ถูกตัดพร้อมที่จะตัด บัดนี้ยังยืนต้นอยู่และต้นไม้ที่ได้รับการบวงชแล้ว ก็ยังไม่ลาสิกขา และชาวบ้านก็ไม่กล้าตัดไม้ที่บวงชป่าไม้ที่ชาวบ้านช่วยกันรักษา บัดนี้รัฐบาลได้ประกาศเป็นป่าอุทยาน ชื่อว่า “วนอุทยานดอยหลวง” เป็นที่เรียบร้อยแล้ว พิธีบวงชป่า

ยังคงอยู่ควบคู่กับการปลูกป่า และปลูกอุดมการณ์ไปในจิตใจผู้คนและพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดพะเยา และหลายจังหวัดในประเทศไทย

จ. ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไข้ปัญหา

จากปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น พระครูมานัสสนธิพิทักษ์ ได้นำมาเป็นข้อมูล และเหตุผลในการสร้างจิตสำนึกแก่ชาวบ้านให้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของป่าไม้ ตลอดจนโทษของการตัดไม้ทำลายป่า และเพื่อปลูกฝังอุดมการณ์และแนวความคิด การอนุรักษ์ป่าแก่ชาวบ้าน ท่านได้นำวิธีการหลายอย่างมาใช้ อาทิ การตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้ การจัดทำภาพสไลด์ ฉายวีดีโอ พาผู้นำชาวบ้านไปดูป่าที่อุดมสมบูรณ์ เพื่อเปรียบเทียบกับป่าที่ถูกทำลายและสอดแทรกความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่า แก่ชาวบ้านเสมอเมื่อแสดงธรรม หรือทุกครั้งที่มีโอกาสได้พบปะพูดคุยท่านพระครูมานัสฯ จะพูดจริงทำจริง ช่วยจัดป่าความทุกข์ยากของประชาชน รวมทั้งสนับสนุนกิจการงานด้านต่างๆ นอกจากนี้ ได้ติดต่อขอความช่วยเหลือจากองค์กรหลายแห่ง เช่น มูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มูลนิธิสถาบันพัฒนาชนบท และบริษัทผู้ผลิตน้ำมันพืชมรดก

ด้วยวิธีการเหล่านี้ ทำให้ชาวบ้าน เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวท่านพระครูมานัสฯ เกิดแรงจูงใจในอันที่จะร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์ป่าไม้ ซึ่งมีเนื้อที่กว่า 2,000 ไร่ บริเวณเขาปางปูเลาะ โดยการร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ท่านพระครูมานัสสนธิพิทักษ์ได้จัดขึ้น นับตั้งแต่การระดมกำลังชาวบ้านเพื่อสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับคุณค่าของป่าไม้และการอนุรักษ์ป่า กำหนดขอบเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารตลอดจนป่าในบริเวณอื่น ๆ โดยรอบ กำหนดเงื่อนไขและทำข้อตกลงกับชาวบ้านให้เลิกการตัดไม้ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกต้นไม้ในสถานที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน ป่าช้า นอกจากนั้นยังชักชวนให้ชาวบ้านร่วมทำบุญทอดผ้าป่ากล้าไม้ สืบชะตาแม่น้ำ อันเป็นการอนุรักษ์ป่าทางอ้อมอีกทางด้วย

ท่านพระครูมานัสสนธิพิทักษ์ ไม่เพียงแต่สร้างศรัทธาให้เกิดแก่ชาวบ้าน ด้วยการประพฤติปฏิบัติตนอันดีงามเหมาะสมและถูกต้องตามวินัยสงฆ์ เพื่อก่อให้เกิดสามัคคีธรรมในหมู่คณะเท่านั้น ท่านยังได้นำหลักธรรมอันเป็นพุทธวจนะที่ว่า “บุคคลใดอยู่ได้ต้นไม้ใด ตัดรอนต้นไม้ นั้น บุคคลนั้นเป็นผู้อกตัญญู”

ท่านพระครูมานัสสนธิพิทักษ์ เป็นผู้ที่มีมองการณ์ไกลและเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ ท่านจึงยื่นหัตถ์ที่จะฝ่าฟันอุปสรรคต่อไป สำหรับในเรื่องทุนทรัพย์ ท่านก็พยายามตัดทอนรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป และนำเงินที่ได้รับจากการทำบุญมาเป็นค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม จัดผ้าป่าและรับบริจาคกล้าไม้เพื่อประหยักรายจ่าย เสนอแนะให้อพยพชาวเขาออกจากบริเวณพื้นที่ป่าอนุรักษ์และขอให้ส่งเจ้าหน้าที่มาดูแลป่าไม้บริเวณเขาปางปูเลาะ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกบุกรุกทำลายมาก เพื่อป้องกันและปราบ

ปราชญ์ผู้ลึกลับตัดต้นไม้อย่างทั่วถึงและทันทั่วทั้งที่ นอกจากนี้ท่านยังได้ขอร้องให้ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าทุกฝ่าย ได้แก่ พระสงฆ์ ชาวบ้าน หน่วยงานราชการ ให้ประสานงานกันด้วยความสำนึกและตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญในการอนุรักษ์อย่างแท้จริง การอนุรักษ์ป่าไม้จึงประสบความสำเร็จด้วยดี (ภาพประกอบชุดที่ 4) ผ่าป่ากล้าไม้

จากการที่ท่านพระครูมานัสสีพิทักษ์ ได้ประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านขึ้นมาแก้ไขสถานการณ์บ้านเมือง แสดงให้เห็นถึงความลึกซึ้งต่อระบบนิเวศวิทยาแห่งขุนห้วยขุนน้ำของบ้านเกิดเมืองนอนที่ท่านคลุกคลีในวัยเยาว์ มีความผูกพันต่อแผ่นดินทองไร้อ่างนา ที่อาศัยธารน้ำจากผืนป่าใหญ่ดำรงชีวิต การที่ท่านได้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่โหมกระหน่ำเข้าสู่อำเภอแม่ใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ท่านพระครูมานัสสีได้เป็นผู้จุดประกายสว่างขึ้นในหนทางที่เหลืออยู่ ในการแก้ไขปัญหาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ถึงรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป (ภาพประกอบที่ 4 รางวัดคนตี)

เขาวนุช เวศร์ภาดาและจิรภา อุดมมงคล (2543) กล่าวถึง พระครูมานัสสีพิทักษ์ ว่าเป็นพระผู้มีวิตรปฏิบัติงดงาม เป็นแบบอย่างของพระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนาทั้งในด้านจิตวิญญาณและการพัฒนาเมตตาธรรมแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดระยะเวลายาวนานของท่านพิสูจน์ถึงการเป็นผู้รู้ เข้าใจปัญหา สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนเข้ากับธรรมชาติได้ลึกซึ้งเชื่อมโยงองค์ความรู้ระบบนิเวศที่สูงและที่ลุ่มได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เข้าใจวิถีชีวิตของชุมชน สร้างสายสัมพันธ์ระหว่างคนพื้นราบและพื้นที่สูงเข้าด้วยกัน ผ่านพิธีกรรมบวชป่าและสืบชะตาแม่น้ำ ซึ่งเป็นกุศโลบายในการนำความเชื่อทางพุทธศาสนามาประยุกต์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมพื้นเมืองของภาคเหนือสร้างขวัญกำลังใจและจิตสำนึกให้คนเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เผยแพร่ สร้างจิตสำนึกแก่ผู้คนด้วยหลักธรรมะ อาศัยธรรมบารมีทุกด้านฝ่าฟันอุปสรรคนานัปการจนได้รับการยอมรับโดยท่านมีเคยอวดอ้าง

ฉ. สรุปผลงานด้านจัดการสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติป่าต้นน้ำ

❖ พ.ศ. 2522 เริ่มเทศนาสั่งสอนชาวบ้านให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในคุณประโยชน์ของป่า และโทษของการตัดไม้ทำลายป่า ให้เห็นเป็นรูปธรรมด้วยการฉายสไลด์พาไปศึกษาดูงาน ดูระบบนิเวศป่า ดันน้ำลำธาร ควบคู่กับการส่งเสริมอาชีพและสวัสดิการให้ชุมชน

❖ พ.ศ. 2526 เจรจาไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้านเนื่องจากปัญหาฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลจนได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

❖ พ.ศ. 2529 เจรจายับยั้งการสัมปทานทำลายป่าไม้ของนายทุน กระตุ้นให้เกิดกลุ่มอนุรักษ์ “กลุ่มฮักป่าแม่ใจ” จากการรวมตัวของชาวบ้าน

◆ พ.ศ. 2530 เจริญให้นายทุนกลับไปจากป่า ระวังปัญหาการขัดแย้งร่วมกับชาวบ้าน ห้ามมาตรการดูแลรักษาป่าโดยริเริ่มนำพิธีสืบชะตาแม่น้ำ มาใช้เป็นกุศโลบายสร้างขวัญกำลังใจ และปลุกจิตสำนึกแก่ชาวบ้าน ซึ่งต่อมาได้มีผู้นำไปปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย

◆ พ.ศ. 2532 เกิดปัญหาน้ำแม่ใจแห้งขอด จึงนำพิธีบวงสรวงป่าหรือบวงสรวงต้นไม้มาใช้เพื่อรักษาป่าต้นน้ำไม่ให้ถูกทำลายเรียกขวัญและกำลังใจชาวบ้านกลับคืนมา

◆ พ.ศ.2533-ปัจจุบัน ได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ในหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ

◆ พ.ศ. 2541 ริเริ่มโครงการปลุกจิตสำนึกและอนุรักษ์หนองเล็งทราย เพื่อเผยแพร่และรณรงค์ปลุกจิตสำนึกให้ชุมชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่นร่วมกันดูแลรักษา

2) พระสุธรรมมุนี (2545)

พระสุธรรมมุนี นามเดิม ศรีมูล ยังเจริญ มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านแม่ใส หมู่ 2 ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา อายุ 67 ปี การศึกษาทางโลก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) ทางธรรม สอบได้นักธรรมชั้นเอก สอบได้เปรียญธรรม 6 ประโยค (ป.ธ.6) สำเร็จวิชาสามัญ ปริญญาตรี ปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ ปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยนันทารัฐวิहार ประเทศอินเดีย สำเร็จวิชาสามัญปริญญาโท จากมหาวิทยาลัยมจร อำเภอคยา รัฐวิหาร ประเทศอินเดีย

ปัจจุบันเจ้าอาวาสวัดศรีอุโมงค์คำ รองเจ้าคณะจังหวัดพะเยารูปที่1 รองอธิบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตพะเยา

ท่านพระครูสุธรรมมุนี เป็นพระเถระผู้หนึ่งที่ทำให้การสนับสนุน เป็นขวัญและกำลังใจช่วยชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหา ให้กับท่านพระครูมานัสฯ ในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติดังต่อไปนี้

ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ เช่น ปัญหาทรัพยากรที่มีจำนวนลดลง ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ตัดไม้ทำลายป่าไม่สนใจธรรมชาติ ในพระไตรปิฎกมีพุทธพจน์ว่า “ถ้าประชาชนไม่ประพฤติธรรม การโคจรของพระจันทร์ พระอาทิตย์ก็วิปริต อากาศก็วิปริต ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล การผลิตก็ไม่ได้ผล ทำให้วิถีชีวิตคนมีปัญหาในประเทศไทย คนไม่ประพฤติธรรมเบียดเบียนธรรมชาติ กำลังถูกธรรมชาติลงโทษ ชาติ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เกิดวิปริต เกิดความแห้งแล้ง กันดาร ป่าไม้ถูกทำลาย แหล่งน้ำเน่าเสีย อากาศเป็นพิษ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะ

มนุษย์มีความโลภ ความโกรธ ความหลง มากเกินไป ความโลภทำให้ตัดไม้ทำลายป่า ความโกรธทำให้สังหารผลาญชีวิตสัตว์ทั้งหลาย ความหลงทำให้คนหลงผิดคิดว่าตนต้องเป็นนายธรรมชาติ จึงพยายามเอาชนะและควบคุมธรรมชาติให้ได้ โดยลืมนึกถึงว่าทุกอย่างในโลกนี้ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์อาศัยธรรมชาติและธรรมชาติอาศัยมนุษย์ สิ่งต่างๆ อาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้นตามหลัก ปฏิภาณสมุทฺตปาต ที่ว่าสิ่งนี้มี สิ่งนั้นก็มี เมื่อเกิดสิ่งนี้เกิด สิ่งนั้นก็เกิด มนุษย์อยู่ไม่ได้ถ้าสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติถูกทำลาย”

ศาสนาในอดีตกาลช่วยป้องกันคุ้มครองธรรมชาติ ศาสนาเกิดจากความกลัวภัยของมนุษย์ เมื่อฝนตก ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า มนุษย์เกิดความกลัวขึ้นมาไม่รู้จะป้องกันตนเองอย่างไร ก็อธิษฐานขอความคุ้มครองจากเทพยดาอารักษ์ เพราะเชื่อว่าเบื้องหลังปรากฏการณ์ธรรมชาติ มีเทพเจ้าสิงสถิตย์อยู่ ผู้คนในอดีตจึงต้องไหว้พระพิรุณ แม่พระธรณี แม่พระคงคา พระอัคคี เพื่อขอขมาคิน น้ำ ลม ไฟ นั่นเอง มนุษย์จะไม่ทำลายธรรมชาติ ดำเนินชีวิตโดยกลมกลืนไปกับธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติ และจะปฏิบัติต่อธรรมชาติด้วยความเคารพนับถือ เมื่อโลกมีการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น ส่งผลให้มนุษย์เริ่มคิดที่จะเอาชนะธรรมชาติ ด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง แทนการอยู่ภายใต้อำนาจของธรรมชาติมนุษย์กลับมองเห็นว่าธรรมชาติ นั้นต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของมนุษย์ หลักธรรมสำคัญของศาสนา สอนให้มนุษย์มองธรรมชาติ ในฐานะที่เราจะต้องปกป้องรักษา และปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ด้วยความรักปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างเท่าเทียมกันด้วยเมตตาธรรมและอหิงสาธรรมคือไม่เบียดเบียนสรรพสัตว์ และสิ่งแวดล้อม มนุษย์ต้องมีชีวิตอย่างกลมกลืนและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต้องลดละความโลภ ความโกรธ ความหลง และควบคุมชีวิตให้อยู่ในมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ ถือว่าความเห็นถูกต้องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมซึ่งชมความงามของธรรมชาติ และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติโดยไม่ทำลายความสมดุลของระบบนิเวศน์ เมื่อมนุษย์ได้ประโยชน์จากธรรมชาติแล้วต้องมีความกตัญญูรู้คุณ และถนอมรักษาธรรมชาติ ไว้จนถึงรุ่นลูกหลานต่อไป

พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้กตัญญู คือ การรู้คุณค่าของธรรมชาติ และมีกตเวทิตีคือ ตอบแทนคุณของธรรมชาติ ผู้ใดได้ประโยชน์จากธรรมชาติแล้วยังคิดทำลายธรรมชาติ ผู้นั้นเป็นคนทรยศต่อมิตร ชาวพุทธนิยมบวชตันโพธิ์ ตามหลักความเชื่อทางศาสนามายาวนานแล้ว ในอดีตหากผู้ใดจะบวชหรือลาสิกขาบทก็จะประกอบพิธีกรรมไต่ตันโพธิ์ พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมไต่ตันโพธิ์ สัญลักษณ์ในการบวชตันไม้คือ ฝ้ายเหลือง และจะมีบทสวดหากผู้ใดตัดต้นไม้ที่บวช หรือนำไปเป็นสมบัติส่วนตัว จะมีอันเป็นไป การประกอบอาชีพจะได้รับความลำบากและจะไม่เจริญรุ่งเรืองสำหรับคณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยาเห็นว่า พิธีกรรมการบวชตันไม้ถือเป็นสิ่งที่ดี และให้การสนับสนุนให้พระสงฆ์บวชตันไม้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ต้นไม้ให้คงอยู่และเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน

สังคมต่อไป ยกตัวอย่าง เช่น การที่ท่านพระครูมานัสที่พิทักษ์ได้จัดพิธีสืบชะตาแม่น้ำและพิธีการบวชน้ำในเขตอำเภอแม่ใจนับเป็นการนำแนวคิดมาดำเนินการเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมชัดเจน ส่งผลประโยชน์ต่อชุมชน ท่านพระครูสุวรรณคณาภิทักษ์ เจ้าอาวาสวัดบุญเกิด อำเภอคอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ก็เป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่ง ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ป่าไม้เป็นแบบอย่างที่ดี ในการปลูกป่า และอนุรักษ์ป่า นอกจากนี้คณะสงฆ์ในจังหวัดพะเยาก็สนับสนุนพระสงฆ์ให้มีแนวคิดในการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น พระนิสิตที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตพะเยา ในการเรียนการสอน ได้สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้กับพระนิสิต ทุกชั้นปี สำหรับในภาคปฏิบัติในการอบรมปฏิบัติธรรมจะมีกิจกรรมการบวชน้ำไม้ให้กับพระนิสิตได้ปฏิบัติจริงในสถานที่ปฏิบัติธรรม และมหาเถรสมาคมมีมติออกมาให้แต่ละวัดจัดบริเวณวัด และในจังหวัดก็สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ต้นไม้ และปลูกต้นไม้ ภายในบริเวณวัดจะต้องมีต้นไม้ ทั้งไม้ดอกและไม้ประดับ ไม้ผลและไม้ให้ร่มเงา อย่างใดอย่างหนึ่งหรือเท่าที่ทางวัดแต่ละวัดจะสามารถกระทำได้ เพื่อให้ความร่มรื่นแก่ผู้ที่มาวัด ก็จะมีความรู้สึกเสมือนเข้าสู่ป่าที่ร่มรื่น ซึ่งจะทำให้ผู้เข้าไปมีความร่มเย็น มีความสดชื่น มีความสงบ และมีจิตใจที่เป็นกุศลด้วย พระสงฆ์ถือเป็นตัวแทนของวัดที่มีบทบาทเป็นผู้นำด้านจิตใจของคนในชุมชน

พระสงฆ์จึงเป็นหลักยึดเหนี่ยวของคนในชุมชนและมีส่วนร่วมสำคัญในการพัฒนา ท้องถิ่น โดยพระสงฆ์จะต้องชี้แจงให้ศรัทธาญาติโยม เข้าใจถึงแนวทางการศึกษา และการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ชี้แจงถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาหรือการอนุรักษ์สิ่งต่างๆ หากพระสงฆ์ไปร่วมแก้ไขและพัฒนา จะเอื้อให้งานนั้นประสบความสำเร็จ เพราะสิ่งที่พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติ จะไม่มีผลประโยชน์ส่วนตนเข้ามาเกี่ยวข้อง จะทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อประโยชน์ของชุมชนเป็นหลักสำคัญ โดยการกระทำนี้ จะต้องไม่ขัดต่อหลักธรรมวินัย ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นความเจริญทางสติปัญญาของมนุษย์ การนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้มนุษย์จะต้องมีศีลธรรม และปัญญาควบคู่หรือควบคู่ไปด้วยกัน ถ้ามุขขาดศีลธรรมและปัญญา ความเดือดร้อนจะติดตามมาหลังจากการใช้แล้ว อย่างเช่น อาวุธสงคราม คนไม่รู้เรื่องก็ต้องได้รับบาดเจ็บหรือล้มตายไปด้วย และพระมหาเถรสมาคมมีมติให้วัดแต่ละวัดติดป้ายเป็นเขตอภัยทาน หากมีแหล่งน้ำหรือป่าชุมชนที่มีนกและสัตว์อื่นๆมาอาศัยอยู่ในป่าชุมชน อยู่ใกล้วัดก็ให้พระสงฆ์กำหนดเป็นเขตอภัยทาน บริเวณนั้นก็จะได้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนและภาครัฐ ช่วยอนุรักษ์ ถือว่าเป็นสมบัติของวัดและเป็นเขตไม่กระทำผิดทางศีลธรรม

3) พระครูศรีวรพินิจ (2545)

พระครูศรีวรพินิจ (พ.ม.สมคิด คมภีร์ญาโณ) ชื่อเดิม สมคิด อินตะจันทร์ ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ และเป็นผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ผู้ก่อตั้งศูนย์พัฒนาเยาวชนวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา การศึกษาทางธรรม นักธรรมชั้นเอก สอบได้เปรียญธรรม 6 ประโยค (ป.ธ.6) ปริญาโท ด้านปรัชญา ท่านได้ให้แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมเชิงพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ดังต่อไปนี้

เนื่องจากพระพุทธศาสนาที่มีหลักคำสอนที่สำคัญประการหนึ่งคือ การพัฒนาตนเองให้อยู่กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลไม่ขัดแย้งกับสิ่งแวดล้อม นำสิ่งแวดล้อมมาปรับเข้ากับตนเองจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ในยุคพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงดำเนินชีวิตของพระองค์ในท่ามกลางธรรมชาติโดยตลอด นับตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ (สำเร็จปริญา) และปรินิพพาน (ตาย) ในคำสอนสถานที่เอื้ออำนวยต่อการบำเพ็ญเพียรให้ได้มรรคผลคือ ป่า ดังบาลีว่า อริยญฺเฐรุกขมูเล วา สุตฺตญฺาคาเร วา ซึ่งมาในรัชชคคคศตรได้ตรัสถึงสถานที่ของการบำเพ็ญเพียรให้ได้ผลเร็ว คือ ป่า โคนไม้ หรือโพรงถ้ำ เป็นต้น จึงทำให้วิถีการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันล้วนเกี่ยวข้องกับป่าโดยตลอด

แม้กระทั่งพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันแต่เดิมนั้นวัดส่วนใหญ่ไม่ตั้งอยู่ในเมือง แต่ต่อมาความเจริญได้แผ่ขยายปกคลุมวัดที่ตั้งอยู่ในป่า จึงดูเหมือนว่าวัดเป็นต้นเหตุของการทำลายป่า

ในปัจจุบันความเจริญทางด้านวัตถุได้ก่อให้เกิดการทำลายภาวะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างมากมาย เช่น แหล่งน้ำ และป่าไม้ เป็นต้น ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีอธิบดีกรมป่าไม้ไว้ดูแลรักษา ป่าก็ตามแต่ก็เป็นเพียงอธิบดีกรมตอไม้ คือ ไม่สามารถรักษาป่าไม้ไว้ได้โดยการทำให้สภาพป่าลดลงอย่างรวดเร็วการบำรุงรักษาป่าไม้สามารถทำได้โดยขาดจิตสำนึกร่วมกันของผู้อาศัยป่าไม้ในเขตนั้นๆ อำนาจทางราชการหรือกฎหมายไม่สามารถจะปกป้อง ป้องกันป่าไม้ไว้ได้ จึงทำให้มองผู้อาศัยป่าเป็นศัตรู และทำให้เกิดการขัดแย้งกันอยู่เสมอระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับชาวบ้าน เพราะความไม่เข้าใจกันอย่างเช่น กรณีบ้านน้ำปุก อำเภอปง จังหวัดพะเยา เป็นต้น เพราะอำนาจรัฐมีความไม่แน่นอนทางนโยบายและตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ทางการเมือง จะเห็นได้จากนโยบายปิดป่า เปิดป่า ปลุกป่า ของรัฐบาลแต่ละชุดมีจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน บางครั้งภาครัฐคือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการทำลายป่า

เนื่องจากประวัติของพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับป่าไม้ แล้วพระสงฆ์ในชนบทยังมีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนอีกด้วย ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ก็ย่อมหนีไม่พ้นพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชนที่ยังยืนถาวร เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่ไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ใด ๆ ต่างจากข้าราชการและนักการเมือง ที่ต้องไปตามวาระ และมีผลประโยชน์เป็นเครื่องจูงใจ ปัญหา

ป่าไม้ก็เช่นเดียวกันกับปัญหาอื่นที่พระสงฆ์ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยว โดยไม่สามารถจะนิ่งเฉยอยู่ได้ เช่นเดียวกับปัญหาเอดส์และปัญหายาเสพติด

กรณีการรักษาป่าต้นน้ำโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้มีส่วนร่วมอยู่นั้น หนีไม่พ้นการนำเอาวิธีการทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ เช่น การบวชป่า การสืบชะตาป่าไม้ และแม่น้ำเป็นต้นถึงแม้จะไม่มีภาระบุญในหลักคำสอน อย่างชัดเจนก็เป็นกุศโลบายที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของ ชุมชน เพื่อให้การพัฒนาสังคมเป็นไปอย่างมีขั้นตอน โดยเอาพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องจูงใจ ในฐานะที่พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตวิญญาณของสังคมไทยมาแต่อดีต โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทในฐานะผู้ทำพิธีกรรม แม้ในอดีตสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีพระสงฆ์ออกมาเคลื่อนไหวให้มีการปลดแอกจากฝ่ายตรงข้าม

อย่างไรก็ตาม ได้มีพระสงฆ์หลายรูปที่ต้องมีคดีความทางกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า เช่น พระประจักษ์ เป็นต้น ก่อนถูกจับสึกจากการเป็นพระสงฆ์เพราะอำนาจของรัฐ ในจังหวัดพะเยาก็ได้มีพระที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ คือ พระครูมานัสสีพิทักษ์ และอีกหลายรูปที่นำเอาพิธีกรรมของทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นกิจกรรมในการอนุรักษ์ต้นน้ำจนเป็นที่รู้จักกัน

4) พระครูพิพิธสุตาภรณ์ ชีรวโธ (2545)

พระครูพิพิธสุตาภรณ์ ชีรวโธ เดิมชื่อ เสาร์คำ พรหมวงศ์ ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ หมู่ที่ 6 ตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา อายุ 36 ปี การศึกษาทางโลกจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อบวชได้ศึกษาระบบการศึกษานอกโรงเรียน (ก.ศ.น.) เทียบเท่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 การศึกษาทางธรรมนักธรรมชั้นเอก ทางบาลี สอบได้ ป.ช.4 ระดับปริญญา พุทธศาสตรบัณฑิตเอก การสอนภาษาไทย

ท่านได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำดังต่อไปนี้

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของชาติไทยคนไทยก็ย่อมจะต้องศึกษาพุทธประวัติพุทธจริยาวัตร สิ่งที่เห็นเป็นหนึ่งเดียวกันคือ พระพุทธองค์มีความเกี่ยวข้องกับป่าไม้ตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ ประนินพพานและหลักธรรมคำสอนของพระองค์ก็เป็นหลักแห่งสังฆะธรรมทุกประการ

พระสงฆ์คือ พุทธิโนรส ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงสั่งสอนแล้วสอนให้ประชาชนให้รู้ตามด้วยดังนั้นพระสงฆ์คือบุคลากรของศาสนาที่สำคัญอุดมการณ์การทำงานคือ ประโยชน์ สุขของมหาชน หลักการทำงานต้องมีความอดทนเป็นเบื้องต้นดังพุทธโอวาทว่า จันดี

ปรมัต โปติกขา ต้องไม่เห็นแก่ตัวไม่มัวเมาในผลประโยชน์ หลักการที่ต้องปฏิบัติอยู่เสมอได้แก่ ไตรสิกขา สามประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ศรัทธา คือ ความเชื่อยอมเกิดขึ้นได้ด้วยอำนาจเดชแห่งศีล จึงเป็นหนทางหนึ่งในการที่จะปลุกฝังความดีงามให้แก่ประชาชนคนทั้งหลายได้เข้าใจในวัตถุประสงค์ที่จะทำความเจริญในส่วนต่างๆ

ศาสนพิธีประยุกต์ โดยการนำเอาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นมาผสมผสานทั้งพุทธและพราหมณ์ ก็ถือว่าเป็นที่สำคัญด้วยกันทั้งสิ้น เพราะเป็นศูนย์รวมใจด้วยกัน

พิธีกรรมเลี้ยงผีต่างๆ มีผีห่วย ผีฮ่อง ผีฝาย เจ้าป่า เจ้าเขา เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตได้สำนึกให้ระลึกถึงความสำคัญของชนชาติให้เกิดขึ้นก่อนด้วยการนำเอาคำชี้แนะของผู้เฒ่าผู้แก่ที่ทรงไว้ซึ่งสรรพศาสตร์ เป็นวิญญูชน คือ ท่านเป็นปราชญ์ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์

พุทธพิธี เพื่อเป็นการตอกย้ำ จิตได้สำนึกให้ระลึกถึงทรัพยากรธรรมชาติเป็นของสำคัญคู่ดำรงชีวิต จึงคิดอุบายแบบพุทธคือการบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ พิทักษ์ป่าให้สมบูรณ์ตลอดไป

แรงจูงใจในการอนุรักษ์ป่าเพื่อสร้างเสริมปัญญาให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์จากปัญหา ความปั่นป่วนของชาวบ้านที่เห็นความสำคัญวัดคงอินตา ได้มาเอาวัดเป็นเวทีประลองศรัทธาและปัญญาของชาวพุทธ เมื่อปี พ.ศ. 2526 มีความโกลาหลจากผู้คนหลากหลายท้องที่มีใจไม่บริสุทธิ์ เอาองค์พระพุทธรูปมามัวหมองต่างหมายปองพระพุทธรูปว่าเป็นพระอืบางนางแล้งเป็นพระพุทธรูปที่ทำให้บ้านเมืองแห้งแล้ง ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ต่างก็พาลโจทก์จรรย่อกันต่างๆ แบบไม่มีปัญญาหาเหตุผลแบบชาวพุทธ

ความจริงของความแห้งแล้งเป็นเรื่องที่เนื่องมาจากการที่ป่าไม้ถูกทำลายจากผู้มีใจละโมภโลกมากเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนจนไม่เห็นความสำคัญของป่าไม้ ยิ่งไปกว่านั้น คือ การสัมปทานป่า ทำให้มีการตัดไม้มากขึ้น จึงได้มีการปลุกจิตสำนึกให้ชาวบ้านถึงความสมบูรณ์ของป่าในอดีตกาล สร้างแนวร่วมคิด ร่วมใจ กลุ่มพิทักษ์รักษาป่า กลุ่มอาสาพัฒนาและที่สำคัญคือ องค์กรปกครองท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน บุคคลที่สำคัญของหมู่บ้านที่ชาวบ้านเคารพนับถือ เป็นหลักในการทำโครงการต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า ในวันสำคัญทางศาสนาเช่น วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา ได้นำเอากลุ่มชนต่างๆ ร่วมทำกิจกรรมที่กำหนดขึ้นในวันสำคัญของชาติ เช่น วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ ก็เช่นกัน ได้จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยความเสียสละร่วมใจของทุกกลุ่ม

ข. แบบอย่างที่ดี

แนวความคิดที่เกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่างๆ นั้นได้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในที่ประชุมของสมาชิกกลุ่มต่างๆ เอาเสียงส่วนมากเป็นหลักในการทำงานของแต่ละโครงการที่จัดทำขึ้น

บางกิจกรรมก็เอาแบบอย่างผู้รู้ทำเอาไว้ เช่น พระเดชพระคุณพระครูมานัสสีพิทักษ์ อดีตเจ้าคณะอำเภอแม่ใจ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งคณะสงฆ์เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดรูปที่ 2 ผลงานของท่านมีหลากหลายประการ ก็เลือกเอาที่พอจะทำได้ อาทิเช่น การบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ เป็นต้น

ค. ปัญหาในการทำงาน

ปัญหาเล็กน้อยที่พอจะแก้ไขได้ คือ ความไม่เข้าใจของชาวบ้าน แต่ปัญหาที่ใหญ่ๆ นั้นเป็นปัญหาที่สำคัญที่จะต้องช่วยกันหลากหลายฝ่ายถึงขั้นอยากให้ออกกฎหมายปิดสัมปทานป่าทั้งหมดเลย

ง. ข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาบางอย่างบางโอกาสที่จะสร้างผลลบ ผลเสียหายมากกว่าผลได้ โดยเฉพาะพิธีกรรมทางล้านนา ในวันสงกรานต์ วันที่ 14 เมษายน ในบางครั้งได้ไปตัดไม้ในป่าเพื่อมาทำไม้ค้ำศรี (โพธิ์) ควรเปลี่ยนจากไม้ป่ามาเป็นไม้แปรรูป จะเหมาะสมกว่า เพราะใช้ประโยชน์ได้ดี ไม้ที่ไปตัดจากป่าแล้วไม่มีคุณค่าสักเท่าใดจะเปล่าประโยชน์เป็นส่วนมากหากเปลี่ยนพฤติกรรมครั้งนี้ได้ก็เป็นการทำประเพณีให้มีประโยชน์มากมายโดยแท้ จงเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของพระสงฆ์ที่เป็นกรณีศึกษา ล้วนแต่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ก่อให้เกิดความสามัคคี ความตระหนักเกิดจิตสำนึกถึงคุณประโยชน์รอบๆ ตัว